

**A Gyermekjogi Ombudsmanok Európai Hálózatának (ENOC) állásfoglalása
“A törvénnyel összeütközésbe került gyermekek/ fiatalok jogairól”**

Elfogadta az ENOC 16. Közgyűlése, 2012. október 12-én, Nicosiában.

“A gyermekeket nem lehet bűnözőként kezelni”¹

Mi, Európai Független Gyermekjogi Intézmények (EFGYI), az ENOC tagjai, súlyos aggodalmunkat fejezzük ki államaink hozzáállása okán, amelyet a törvénnyel összeütközésbe került gyermekek jogai és a gyermekek igényeihez és szükségleteihez alkalmazkodó szakpolitikáik jelentős hiányosságai vonatkozásában tanúsítanak. A törvénnyel összeütközésbe került gyermekek elsősorban gyermekek és nem veszítik el emberi jogukat, ideértve a védelemhez és a speciális bánásmódhoz, az oktatáshoz és az egészségügyi ellátáshoz való jogot. Fokozottan szükségesnek látjuk a hatályos jogszabályi környezet, szakpolitikák és gyakorlatok érdemi felülvizsgálatát, és ahol szükséges, azok javítását Európa-szerte, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével és más releváns nemzetközi előírásokkal összhangban.

E figyelemfelhívást az ENOC tagjai körében, 2012-ben végzett kutatás eredményein, független szakértők észrevételein és ajánlásain, valamint az ENOC Fiatal Tanácsadónak Hálózata által 2012 augusztusában, Varsóban megfogalmazott javaslatokon alapulva tesszük meg.

Tekintettel az ENSZ Gyermek jogairól szóló Egyezményére, egyéb ENSZ előírásokra és iránymutatásokra (úgy mint: „Rijadi Iránymutatások”, „Pekingi Szabályok”, „Tokiói Szabályok”, „Bankoki Szabályok”), az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a fiatalkorúak igazságszolgáltatásával foglalkozó 10. Átfogó Kommentárjára, az Európa Tanács Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló Iránymutatására, az ENOC Fiatalkorúak Igazságszolgáltatásáról szóló Állásfoglalására (2003) és más releváns jogszabályokra és előírásokra

a tagállamok jóváhagyására és támogatására a következő átültetendő intézkedéseket és ajánlásokat tesszük :

1. A gyermek legfőbb érdekének elve a legfontosabb zsinórmérték kell legyen. A diszkrimináció és bárminemű megkülönböztetés tilalma, a gyermek véleményének kifejezése és annak meghallgatása, a törvénnyel összeütközésbe került gyermekekre vonatkozó jogszabályok, szakpolitikák és gyakorlat főáramában kell megjelenjen.

2. A korai megelőző intézkedések és beavatkozás megtétele az oktatásban, a szociális védelem és az egészségügyi ellátórendszerben, a gyermekbarát igazságszolgáltatás intézményrendszerében és a helyi közösségek tevékenysége során kulcsfontosságú annak érdekében, hogy megelőzzük mindazokat a magatartásokat, amelyek a gyermekeket a törvénnyel összeütközésbe taszítják és bűnisméltésre sarkallják. A siker záloga a kockázati tényezőkkel) szembeni átfogó, gyors, jól megtervezett és hatékony intézkedések megtétele (ideértve a segítő intézmények, mint a gyermekvédelmi ellátás és a kockázaton élő gyermekek megfelelő elhelyezése), az ismeretbővítés/jogtudatosítás.

¹ Thomas Hammarberg, Európai Emberi Jogi Biztos, Állásfoglalás, 2009.

3. Az iskoláknak világos politikát kell folytatni és „gyermekekre érzékeny” rendszereket fenntartani, a gyermekek magatartásának megfelelő kezelésére. Jó kapcsolatot kell kialakítani a szülőkkel és a helyi szociális szolgáltatókkal, összpontosítani kell a gyermek jellemfejlődésére, segíteni kell az érdeklődésének megfelelő tudás bővítését, tehetsége kibontakoztatását, javítani kell a konfliktuskezeléssel kapcsolatos képzettségét, tiszteletben tartva a gyermekek sokféleségét és egyedi egyéniségét, további, fokozott segítséget nyújtva a speciális nevelési igényű gyermekeknek.

4. A büntetőjogi felelősségre vonhatóság legalacsonyabb életkorát világosan meg kell határozni a nemzeti szintű jogszabályokban és progresszív módon a lehető legmagasabb felé kell azt kitolni, 18 éves korig. A büntethetőségi korhatár alatt lévő, a törvénnyel összeütközésbe került gyermekek helyzetét és jogait pontosan meg kell határozni és legszélesebb védelmüket biztosítani. A büntethetőségi korhatárt elérő, törvénnyel összeütközésbe került gyermekekkel való bánásmód során az igazságszolgáltatás rendszerében mindig tekintettel kell lenni az életkorukra, érettségükre, képességeik kibontakoztatásának elve és sérülékenységük figyelembevétele mellett.

5. A törvénnyel összeütközésbe került gyermekeket mindig megilleti a külön jogi képviselő és/vagy jogi tanácsadás, gyermekjogokban járatos, képzett jogász által.

6. Az elzárás alternatíváját jelentő intézkedések és a resztoratív igazságszolgáltatás minél gyakoribb alkalmazását jogszabályban lehetővé kell tenni, és a gyakorlatban alkalmazni. Alternatív és resztoratív intézkedéseket, az adott gyermekhez választott és kifejezetten rá alkalmazott, az ügy körülményeit figyelembe vevő módon, a gyermek véleményének és szükségleteinek megfelelően a lehető legszélesebb körben kell alkalmazni, a represszív intézkedéseket mindig a „legutolsó lehetőségként” meghagyva. Amennyiben a gyermeket szabadságától megfosztották és speciális intézményben helyezték el, a gyermek elhelyezését rendszeresen vizsgálatnak és szupervíziónak kell alávetni. Valamennyi szolgáltatást független hatóságoknak, az érintett gyermek bevonásával ellenőrizni kell.

7. A törvénnyel összeütközésbe került gyermekekkel foglalkozó szakembereket megfelelően, átfogóan és folyamatosan képezni kell, nemcsak a gyermekjogokról és a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, hanem a gyermekek és a gyermekkor, a gyermekek fejlődésének és bontakozó képességeinek speciális jellemzőiről. Ezt a kötelezettséget az igazságszolgáltatásban dolgozókra (ügyészek, rendőrök, bírók, ügyvédek, pártfogó felügyelők), a büntetés-végrehajtási intézményekben és javítóintézetekben dolgozókra, a szociális-, egészségügyi ellátó intézményrendszerben, az oktatásban és a médiában dolgozókra vonatkoztatva is alkalmazni kell.

8. A törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekekre vonatkozó adatokat, valamint a velük szemben indított eljárásokat és a megtett intézkedéseket rendszerezve és átfogóan kell összegyűjteni, feldolgozni, összehangolni, valamint hozzáférhetővé tenni és biztonságosan megosztani az illetékes hatóságokkal és az EFGYI-kkel.

9. Minden törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekre vonatkozó bűnügyi nyilvántartás szigorúan bizalmasan kezelendő és csak a büntetés letöltését követő meghatározott ideig tárolandó, amelyre jogszabályoknak is kialakult gyakorlatnak kell vonatkozni, hasonlóan az egyéb, gyermekekkel szemben alkalmazott intézkedésekre vonatkozó nyilvántartásokat (úgy mint a javító-nevelő intézkedések) törölni kell, amint a gyermek betölti a 18. életévét. A gyermek magánélethez és adatai védelméhez való jogait egyértelműen alkalmazni és érvényesíteni kell minden hasonló esetben.

10. A törvénnyel összeütközésbe került gyermekekkel foglalkozó befogadón és segítségnyújtáson alapuló, rehabilitációval és reintegrációval foglalkozó támogató szolgálatokat kell kiépíteni, fejleszteni és megerősíteni, különböző szakterületek képviselőinek alkalmazásával - különösen helyi szinten. Biztosítani kell a szabadulás utáni „otthonteremtést”.

11. Hatékony, független, pártatlan, hozzáférhető és gyermekbarát belső és külső panasztételi mechanizmusokat kell létrehozni és fejleszteni. A törvénnyel összeütközésbe került gyermekeket teljes körűen tájékoztatni kell a panasztételre vonatkozó jogokról és amennyiben szükséges meg kell adni a megfelelő segítséget ahhoz, hogy panasztételi jogukkal megfelelő módon élhessenek.

Az ENOC sürgeti az európai államokat, hogy vizsgálják felül a törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekekre vonatkozó törvényeiket, szakpolitikáikat és gyakorlataikat a megelőzés és beavatkozás tekintetében és hangolják össze azokat a nemzetközi szerződésekkel és elfogadott előírásokkal.

Az ENOC sürgeti az európai államokat, hogy vizsgálják felül a saját független gyermekjogi intézményük helyzetét, abból a szempontból, hogy miként van összhangban jogi keretük a „Párizsi Alapelvekkel” és más nemzetközi előírásokkal, és erősítsék ezen intézmények kapacitásait annak érdekében, hogy azok hatékonyan érvényesíthessék a gyermeki jogok védelme és előmozdítása érdekében játszott szerepüket.

Az ENSZ Gyermek jogairól szóló Egyezmény fiatakorúak igazságszolgáltatására vonatkozó főbb rendelkezéseinek összefoglalása

Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be. (1. cikk)

Az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják és biztosítják a joghatóságuk alá tartozó gyermekek számára az Egyezményben lefektetett jogokat minden megkülönböztetés nélkül. (2. cikk)

A gyermeket érintő döntésekben a gyermek legfőbb érdekét kell elsősorban figyelembe venni. (3. cikk)

A gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. (12. cikk)

Gyermeket ne lehessen sem kínzásnak, sem kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak alávetni. Tizennyolc éven aluli személyek által elkövetett bűncselekményekért sem halálbüntetést, sem szabadlábba helyezés lehetőségét kizáró életfogytiglan tartó szabadságvesztést ne legyen szabad alkalmazni;

A gyermek őrizetben tartása vagy letartóztatása, vagy vele szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása a törvény értelmében csak végső eszközként legyen alkalmazható a lehető legrövidebb időtartammal;

A szabadságától megfosztott gyermekkel:

- ❖ emberségesen és az emberi méltóságnak kijáró tisztelettel, életkorának megfelelő szükségleteinek figyelembevételével bánjanak
- ❖ el kell különíteni a szabadságától megfosztott gyermeket a felnőttektől, kivéve, ha a gyermek legfőbb érdekében ennek ellenkezője tűnik ajánlatosabbnak;
- ❖ a gyermeknek, rendkívüli körülményektől eltekintve, joga van levelezés és látogatások útján kapcsolatban maradni családjával;
- ❖ A szabadságától megfosztott gyermeknek joga legyen igen rövid idő alatt jogsegély vagy bármely más alkalmas segítséget igénybe venni,
- ❖ valamint joga legyen arra is, hogy szabadságelvonásának törvényességével kapcsolatban bírósághoz vagy más illetékes, független és pártatlan hatósághoz forduljon, és hogy az ügyben sürgősen döntsenek (37. cikk)

A bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek joga van:

- ❖ olyan bánásmóddhoz, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését;
- ❖ erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét;
- ❖ amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

Az Egyezményben részes államok különösen gondoskodnak arról, hogy

- ❖ előmozdítsák különleges törvények és eljárások elfogadását, hatóságok és intézmények létrehozását a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára és különösen;
- ❖ olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt;
- ❖ minden lehetséges és kívánatos esetben tegyenek intézkedéseket e gyermekek ügyének bírói eljárás mellőzésével való kezelésére, annak fenntartásával, hogy az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani. (40. cikk)

A kiegészítő szabályokat a fiatakorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat (a *Pekingi Szabályok*), az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozatot a szabadságuktól megfosztott fiatakorúak védelmének szabályairól (a *Havannai Szabályok*), az 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozatot a fiatalkori bűnözés megelőzéséről (a *Rijádi Iránymutatások*) állapítják meg.